

Müslümanlık

M. Ali Kaya

Özet

İslâm ve Müslümanlık aynı anlama gelen müteradif kelime olmakla beraber İslâm; inancı, ibadeti ve ahlâkı teorik olarak ifade ederken, Müslümanlık pratik hayatta inancın, ibadetin ve ahlâkın fert ve toplum hayatında uygulamasını anlatmaktadır. Müslüman inancını ve inancın gereği olan ibadet ve ahlâkı yaşayan insan demektir. Bunu neye göre öğrenip yaşayacaktır? Sadece kitaba ve bilgiye dayanan bir inancın pratik hayatta örneği olmazsa herkes kendine göre anlayıp anlatacağı için ortaya bir model çıkmayacaktır. Ancak ortada bir model varsa herkes o modeli örnek aldığı taktirde farklılıklar ve ihtilaflar ortadan kalkacaktır. Yüce Allah Kur'ân-ı Kerim'deki emir, yasak ve tavsiyeleri pratik hayatta uygulayan Hz. Muhammed'in (asm) ibadet ve ahlâkî hayatını model olacağını ve ona uymamız gerektiğini söylemektedir. Biz bu makalemizde Peygamberimizin (asm) ve Selef-i Salihinin hayatının "Müslümanlık" olduğunu izah etmeye ve bu çerçevede "Kur'ân İslâmı"nı ifade etmeye çalıştık.

Anahtar Kelimeler

İslâm, Müslümanlık, Selef-i Salihin, Kitap, Sünnet, Ehl-i Sünnet, Ehl-i Bid'at

*Kişi sadece
Allah'a inanmakla
Müslüman olmaz.
Bir insanın
Müslüman
olması için
yalnız "Allah"ın
birliğine
inandım" demesi
yeterli değildir.
"Allah'ın birliğine
ve O'nun
elçisi olan Hz.
Muhammed'in
(asm)
peygamberliğine
inandım" demesi
şarttır.*

Giriş

İslâm "slm" kökünden "emniyet, güven ve barış" anlamlarına gelmektedir. Din dilinde ise "Allah'ın birliğine iman etmek ve O'na teslim olmak"tır. Haniflik ile Müslümanlık aynı anlama gelmektedir. Bunun için Kur'ân-ı Kerim "Hanifen müslimen ve mâ ene mine'l-mişrikîn"¹ buyurarak şirkten uzak, hanif ve Müslüman olmayı emreder. Hz. İbrahim'in (asm) dinini tarif eder.

Müslümanın kitabı Kur'ân, peygamberi ise Hz. Muhammed'dir (asm). Kur'ân-ı Kerim'deki emir ve yasakların tatbikini, uygulamasını ve ibadet hayatını da Peygamberin (asm) dilinden ve ibadet hayatından öğrenerek hayatına tatbik eder. Ayrıca hayata ve ahlâka ait her konuyu Peygamberin (asm) öğretmesi ile öğrenir ve uygular.

Kişi sadece Allah'a inanmakla Müslüman olmaz. Bir insanın Müslüman olması için yalnız "Allah"ın birliğine inandım" demesi yeterli değildir. "Allah'ın birliğine ve O'nun elçisi olan Hz. Muhammed'in (asm) peygamberliğine inandım" demesi şarttır.

Bir insanın Müslüman olması için Allah'ın birliğine, Hz. Muhammed'in (asm) elçiliğine ve getirdiği Kur'ân'a inanması yanında Allah'ın emirlerine uyup, yasaklarından kaçınması ve Peygamberin (asm) ağzından çıkan her sözün kesinlikle doğru olduğuna, asla günah işlemediğine inanması da şarttır. Peygamberin hayatında bir defa olsun yalan söylediğine inanırsa Müslüman olmaz. Yine Kur'ân-ı Kerim'in Allah kitabı olduğuna inanması yanında Kur'ân-ı Kerim'in iki kapak arasındaki 6666 ayetin tamamının Allah'ın kelâmı olduğuna iman etmesi ve bu konuda asla şüphe içinde olmaması gerekir.

Bir insanın Müslüman olması için, imanın şartlarına şüphesiz inancı yanında Kur'ân-ı Kerim'deki emir ve yasaklara uyması ve Hz. Muhammed'in (asm) hayatını örnek alarak peygamberin ibadet hayatına ve ahlâkına da uyması gerekir. Çünkü Kur'ân-ı Kerim Allah'a itaatın sözde kalmaması için "Kim peygambere itaat ederse Allah'a itaat etmiş olur"² buyurmaktadır.

Yüce Allah kendisine itaati peygambere itaat etmek olarak kabul ettiği gibi, Yahudi ve Hristiyanların "Biz Allah'ı seviyoruz" sözlerine karşı "Şayet Allah'ı seviyorsanız Allah'ın elçisi Hz. Muhammed'e uyun ki Allah da sizi sevsin ve günahlarınızı affetsin!"³ buyurarak Hz. Muhammed'e (asm) uymayanın Allah sevgisi iddiasının yalan olduğunu söylemektedir.

Kur'ân-ı Kerim pek çok ayette "Allah'a ve Resulüne itaat edin!"⁴ fer-

1. Bakara Suresi, 2: 135; Âl-i İmran Suresi, 3: 67, 95; Nisa Suresi, 4: 125; En'am Suresi, 6: 79, 161; Yunus Suresi, 10: 105; Nahl Suresi, 16: 120, 123; Rum Suresi, 30:30; Hac Suresi, 22: 31, 78; Beyyine Suresi, 98:5.

2. Nisa Suresi, 4: 80.

3. Âl-i İmran Suresi, 3: 31.

4. Âl-i İmran Suresi, 31-32, 132; Nisa Suresi, 4: 59, 69, 80; Enfal Suresi, 8:20, 46; Nur Suresi, 24: 51-52, 56; Ahzab Suresi, 33: 31, 71; Haşr Suresi, 59:7; Tegabün Suresi, 64: 12.

man eder. Allah'a itaat Kur'an-ı Kerim'in emir ve yasaklarına inanmak ise, peygambere itaat ne anlama gelmektedir? Bu ancak peygamberin (asm) örnek alınarak sünnetine ve ahlâkına uymak demektir. Kur'an-ı Kerim ayrıca "Peygambere itaat edin ki rahmet olunasınız.⁵ Peygambere uyun ki kurtuluşa eresiniz!"⁶ buyurur.

Peygamberi öven ayette yüce Allah "Muhakkak ki sen en mükemmel ahlâk üzeresin!"⁷ buyurarak en güzel ahlâkın Hz. Muhammed'de (asm) olduğunu bize haber verirken "Peygamberde sizin için güzel örnekler vardır"⁸ buyurarak ahlâkını örnek almamızı ister ve "Peygamber siz ne emretmişse onu alın, size neyi yasaklamışsa ondan da kesinlikle sakının!"⁹ ferman ederek peygamberin verdiği hükümleri kabul edip itaat etmeyi de emreder.

İslâmiyet "Şeriat-ı Muhammediye"dir. Şeriat-ı Muhammediye ise "ahkam-ı asliye denilen itikadiyatı, hem ahkam-ı fer'îye-i ameliye denilen ibadet, ahlâk ve muamelatı ihtiva eder." Ahkâm-ı fer'îye-i ameliye ise Peygamberin (asm) sünneti ve uygulamalarıdır. Dolayısıyla şeriat-ı Muhammediye "Kur'an'a, Hadise, İcmaa sarahaten müstenid olan hükümlerdir." İslâm'da sadece Kur'an'a uymak Allah'ın rızasını kazanmak ve kurtulmak için yeterli değildir; peygambere uymak, ibadet ve ahlâk hayatını örnek almak da kesinlikle emredilmiştir.

Bunun için Bediüzzaman "İmansız İslâmiyet sebab-i necat olmadığı gibi, İslâmiyetsiz iman da medar-ı necat olamaz"¹⁰ demektedir.

1. İslâm'da iman ve amel ilişkisi

Yüce Allah Kur'an-ı Kerim'de "Asra yemin olsun ki, hiç şüphesiz, insan hüsrandadır. Ancak, iman edip, salih amel işleyenler, birbirine hakkı ve sabrı tavsiye edenler müstesna"¹¹ buyurur. Ayrıca "İman eden ve salih amel işleyen mü'minleri müjdele ki, altından nehirler akan cennetler onlarındır"¹² buyurarak kurtulanların ve cennete girecek olanların ancak iman edip salih amel işleyenler olacağını haber verir.

Bediüzzaman da "İmana ait bilgilerden sonra en lâzım ve en mühim a'mal-i sâlihadır. Sâlih amel ise, maddî ve manevî hukuk-u ibada tecavüz etmemekle, hukukullahı da bihakkın ifa etmekten ibarettir"¹³ demektedir. Bu tarifte maddi ve manevi hukuka tecavüz etmemek "salih amel" olarak tarif edilir. Bu sebeple yalan söylememek takva, doğru söylemek

İslâmiyet "Şeriat-ı Muhammediye"dir. Şeriat-ı Muhammediye ise "ahkam-ı asliye denilen itikadiyatı, hem ahkam-ı fer'îye-i ameliye denilen ibadet, ahlâk ve muamelatı ihtiva eder." Ahkâm-ı fer'îye-i ameliye ise Peygamberin (asm) sünneti ve uygulamalarıdır.

5. Nur Suresi, 24: 56.

6. Ahzab Suresi, 33: 71.

7. Kalem Suresi, 64: 4.

8. Ahzab Suresi, 33: 21.

9. Haşr Suresi, 59: 7.

10. Bediüzzaman Said Nursi, *Mektubat*, 2010-İstanbul, s. 58.

11. Asr Suresi, 103:1-3.

12. Bakara Suresi, 2:25.

13. *Mesnevi-i Nuriye*, 2011, s.185.

Salih amel,
Kur'ân-ı Kerim'de
emredilen ve
tavsiye edilen
ibadet ve ahlâki
faziletlerdir;
ancak bu emir
ve tavsiyelerin
ibadet olmasını
ve Allah'ın onu
ibadet olarak
kabul etmesinin
ve sevap
vermesinin şartı
Peygamberin
(asm) sünnetine
uygun olarak
yapılmasıdır.

salih ameldir. Günahlardan kaçınmak takva, ibadet etmek ise salih ameldir. İnsanlar Allah'ın kullarıdır. Onların haklarını çiğnemekten Hakk'ın razı olmadığı açıktır. O hâlde, Hakk'ın kullarını Müslüman olsun kâfir olsun incitmemek, onların gıybetlerini yapmamak, onlara iftirada bulunmamak, haset etmemek, canlarına, mallarına kıymamak Hakk'ın razı olduğu fiiller ve hâller olup, salih amelin tarifi içinde yer alır.

Hukukullah" denilince, daha çok kişinin itikat ve ibadet hayatı anlaşılır. İtikadı yanlış olan bir insan, Hakk'ın hukukuna tecavüz etmiş olacağı gibi, inancına göre yaşamayan ve Hakk'ın emirlerine uymayan bir insan da hukukullahı riayet etmemiş olur. Yaptığı isyanlarla başkalarına kötü örnek olmak ise, hem hukukullahı riayetsizliktir hem de kul hakkına tecavüzdür.

Bediüzzaman "Takva, menhiyattan ve günahlardan içtinab etmek ve amel-i sâlih, emir dairesinde hareket ve hayrat kazanmaktır"¹⁴ ifadeleri ile takvanın yasaklardan kaçınmak, salih amelin de emredilenleri yapmak olduğunu açıkça ifade etmiştir. Yüce Allah da "Muhakkak ki iman edip salih amel işleyenler, yaratıkların en hayırlısıdır." ¹⁵ buyurarak en hayırlı insanların iman edip salih amel işleyenler olduğunu bildirir.

Bütün bunlardan anlaşılan imandan sonra Allah'a itaatın şart olduğu, Allah'a itaatın ise ibadet olduğu, en değerli ibadetin de haramlardan kaçıp farzları yapmak olduğu anlaşılır. Bediüzzaman da "Farzları yapan kebireleri işlemeyen kurtulur"¹⁶ buyurur.

2. Salih amel nedir?

Salih amel, Kur'ân-ı Kerim'de emredilen ve tavsiye edilen ibadet ve ahlâki faziletlerdir; ancak bu emir ve tavsiyelerin ibadet olmasını ve Allah'ın onu ibadet olarak kabul etmesinin ve sevap vermesinin şartı Peygamberin (asm) sünnetine uygun olarak yapılmasıdır. Salih amel sadece iyi işler demek değildir, Allah katında makbul olan amel anlamına gelmektedir.

İşlenen bir amelin salih amel olabilmesi için o amelde şu üç hususun bulunması gerekir.

Birincisi: Amel, sahih bir iman ve doğru itikad ile yapılmalıdır. İnanıcı ve itikadı bozuk olan, bid'a ve dalalet fikirleri ile itikadını bozanların amelleri ne kadar güzel olursa olsun salih amel sayılmaz ve Allah katında makbul olmaz. Bu sebeple önce bid'a ve dalalet düşüncelerini sahih ve sağlam bir iman ile düzeltmesi şarttır.

14. Kastamonu Lâhikası, 2011, s. 205.

15. Beyyine Suresi, 98:7.

16. Kastamonu Lâhikası, 205.

İkincisi: Amel ve ibadetin Kur'ân'da emredilen ve Peygamberimizin (asm) Sünnetinde tavsiye edilen ibadet ve amel olmalıdır. Kur'ân-ı Kerim'de emredilmeyen ve Peygamberimizin (asm) yapmadığı ve ümmetine tavsiye etmediği amel ve iş, ibadet ve salih amel sayılmaz. İslâm'da ibadetler farz, sünnet ve müstehab olarak hüküm alır. Bu hükümlerden birine girmeyen amel "mübah" sayılır ve bu insan ihtiyacının gereğidir. Ancak mübah dünyevi ameller sünnet-i seniyyeye uymak ve Allah rızasını kast etmek şartı ile ibadetten sayılabilirler. Nitekim peygamberimiz (asm) "Kim bizim emrimize uymayan bir iş yaparsa onun yaptığı o amel geçersizdir"¹⁷ buyurarak sünnete uygun olmayan amelin Allah katında geçerli olmadığını ifade etmiştir.

Üçüncüsü: Yapılan amelin iyi niyet ve ihlasla yapılması şarttır. Bediüzzaman "Nazar ile niyet mahiyet-i eşyayı tağyir eder; günahı sevaba, sevabı günaha kalbeder. Evet, niyet adı bir hareketi ibadete çevirir ve gösteriş için yapılan bir ibadeti günaha kalbeder. Maddiyata esbap hesabıyla bakılırsa cehalettir, Allah hesabıyla olursa marifet-i ilâhiyedir"¹⁸ buyurarak niyetin önemini anlatır. Ayrıca "Niyet öyle bir hasiyete maliktir ki, âdetleri, hareketleri ibadete çeviren pek acip bir iksir ve bir mayedir. Niyet ölü ve meyyit olan hâletleri ihya eden ve canlı, hayatlı ibadetlere çeviren bir ruhtur. Seyyiatı hasenâta ve hasenâtı seyyiata tahvil eder. Demek niyet bir ruhtur. O ruhun ruhu da ihlastır. Öyle ise necat ve halas ancak ihlas iledir"¹⁹ ifadeleri ile niyet ile ihlasın arasındaki münasebeti ve amellerdeki önemine dikkatimizi çekmiştir.

Kur'ân-ı Kerim'de "iman ve salih amel" kelimelerinin beraber 52 defa geçmesi de salih amelin imandan sonra vazgeçilmez olduğunu ve Allah'a itaatın önemini vurgular.

Din muameledir, hukuktur ve salih ameldir. Salih amel ise amelin ancak emredildiği için, maddi ve manevi hiçbir beklenti içinde olmadan sırf Allah rızası için yapılmasıdır. Yüce Allah ancak ihlasla yapılan ameli kabul edeceğini "Dinde ihlâslı olarak Allah'a ibadet etmem bana emrolundu."²⁰ ve "Ben dinimde ihlâs ile ancak Allah'a ibadet ederim."²¹ ayetleri ile açıkça ifade etmiştir.

İyi niyetten ve ihlastan yoksun olan bir ibadet ve amel riya ve gösteriş olacağından sevabı da olmaz, ibadet özelliği taşımadığı için Allah katında makbul de olmaz. Ateşin odunu yiyip bitirdiği gibi riya da salih amellerin sevabını öyle bitirir.

Kur'ân-ı Kerim'de "iman ve salih amel" kelimelerinin beraber defa geçmesi de salih amelin imandan sonra vazgeçilmez olduğunu ve Allah'a itaatın önemini vurgular.

17. Buhari, *İ'tisam*, 5, Büyü, 60, *Sulb*, 5; Müslim, *Akdiye*, 18; Ebu Davud, *Sünnet*, 6.

18. *Mesnevi-i Nuriye*, 84-85.

19. *Mesnevi-i Nuriye*, 112-113.

20. Beyyine Suresi, 98:5.

21. Zümer Suresi, 39: 2-3, 11.

Peygamber
olmasaydı
Allah'ın kitapları
da, Kur'an-ı
Kerim de
olmazdı. Bize
Allah'ın kitabını
getiren de, "Bu
Allah'ın sözüdür,
bu da benim
sözümdür" diyen
de peygamberdir.
Bu durumda
bizim kesinlikle
peygamberin
sözüne
inanmamız
gerekir.

3. Kur'an İslâmı'nın ifade etmek istediği hususlar

Toplumdaki ahlâksızlığın ve dünyadaki sıkıntıların Kur'an'a uymaktan ve İslâm toplumlarının Kur'an'dan uzaklaşmasından kaynaklandığını düşünen bir kısım yazarlar çare olarak Kur'an'a uymayı tavsiye etmektedirler. Ancak Kur'an'a uymanın ne anlama geldiğini bilmedikleri için olsa gerek Kur'an'dan başka kitapları okuduğumuz için Kur'an'dan uzaklaştık gibi güya çok kolay bir yol takip etmektedirler.

Kur'an'a uymak bu kadar kolay idi ise bunu hayatları ile göstermeleri gerekmez mi? Çünkü insanlar güzel örnekleri gördükçe ona uyarlar. Herkes iyi olanı, doğru olanı az çok bilir; ancak sıkıntı bilmemek değil, bildiğini nasıl uygulayacağını bilememektir. Bunun için eğitimde çocukların güzel örneklerle ihtiyacı olduğu gibi insanların da güzel örneklerle ihtiyacı vardır. Kur'an-ı Kerim'in 25 Peygamberin hayatını örnek olarak vermesi bundandır. Yine "Peygamberde sizin için güzel örnekler vardır"²² buyurarak peygamberlerin hayatını örnek almamızı istemesi de bundan dolayıdır.

4. Allah'ı tanıtan ve Allah'tan mesaj getiren peygamberlerdir

Peygamber olmasaydı Allah'ın kitapları da, Kur'an-ı Kerim de olmazdı. Bize Allah'ın kitabını getiren de, "Bu Allah'ın sözüdür, bu da benim sözümdür" diyen de peygamberdir. Bu durumda bizim kesinlikle peygamberin sözüne inanmamız gerekir. Peygamberin sözüne inanmayan Allah'a ve kitaba da inanmamış sayılır. Peygamberin doğru söylediği konusunda şüphe eden zaruri olarak Allah'ın kitabından da şüphe edecektir.

Yüce Allah insanların içinden seçtiği peygamberine "Tebliğ" görevi yüklediği gibi başka görevler de yüklemiştir. Peygamber insanlara cenneti ve saadet-i ebediyeyi müjdeler ve cehennem azabından insanları sakındırır. Bu sebeple o "Mübeşşir ve Nezîr"²³ dir. Peygamberlerin ayrıca beyan, tatbik ve teşrî gibi görevleri de vardır.

4.1. Tebliğ (=Duyurma)

Peygamberin en önemli görevi "Tebliğ" görevidir. Tebliğ Allah'ın vahyini insanlara olduğu gibi duyurmaktır. "Peygambere düşen ancak tebliğdir"²⁴ ayeti bunu açıkça belirtir. "Ey Nebî Muhakkak ki Biz, seni şahit, müjdeleyici ve uyarıcı olarak gönderdik. Allah'ın izni ile Allah'a davet eden ve nurlandırıcı bir kandil olarak da gönderdik."²⁵ buyurur.

Tebliğ görevi sadece duyurmaktan ibaret değildir. Tebliğ ettiği vahyin anlaşılması için açıklamak, ifade ettiği manaları delillerle izah etmek gibi önemli bir görevi daha vardır.

22. Ahzab Suresi, 33:21.

23. Nisa Suresi, 4: 165; Ahzab Suresi, 33: 45.

24. Maide Suresi, 5: 67; Ankebut Suresi, 29: 18.

25. Ahzab Suresi, 33: 45-46.

4.2. Beyan (=Delillerle açıklama)

Yüce Allah Kur'ân-ı Kerim'de Peygamberimize (asm) "Biz senden önce, kendilerine vahyettiğimiz erkek peygamberler gönderdik. Şayet bilmiyorsanız zikir ehli bilenlere sorun! Beyyinelerle, delillerle ve önceki semavî kitaplarla onlara indirilenleri, insanlara beyan edip açıklaman için sana da zikri, Kur'ân-ı Kerim'i inzal ettik. Umulur ki böylece onlar, düşünür, tefekkür ederler de gerçeği görürler"²⁶ buyurarak anlaşılmayan hususları açıklayarak beyan etme görevini de vermiştir.

4.3. Tatbik (=Uygulama)

Cenab-ı Hak Kur'ân-ı Kerim'de "Namaz kılın ve zekatı verin, peygambere itaat edin ki merhamete mazhar olasınız!"²⁷ buyurur. Ayrıca "Ey iman edenler! Allah'a ve Resulüne itaat edin ve amellerinizi boşla çıkarmayın!"²⁸ buyurur. Amellerin makbul olması için peygambere itaati emreder, heva ve hevese göre amel edenin amelinin boşla çıkacağını haber verir.

Namaz kılmak, oruç tutmak, haccetmek ve zekat vermek gibi ibadetler ancak peygamberden görülerek yapılır ve peygambere sorularak Allah rızasına uygun ifa edilirler. Bunun için Peygamberimiz (asm) "Ben nasıl namaz kılıyorsam siz de namazı öyle kılın."²⁹ "Ben nasıl haccediyorsam, siz de öylece hac görevinizi ifa edin!"³⁰ ferman buyurmuşlardır.

4.4. Teşrî (=Emretme ve yasak koyma)

Peygamber "Alemlere rahmet olarak gönderilmiştir."³¹ Allah'ın haram kıldıklarını tebliğ etmekle kalmaz maslahat gereği, insanlara faydası için bazı yasaklar da koyabilir. Bu da Allah tarafından kendisine verilen bir yetki ve görevdir. Nitekim Yüce Allah "Peygamber insanlara ma'ruf ile emreder, onları münkerden nehyeder ve onlara tayyib, temiz ve güzel olan şeyleri, helâl kılar. Habis olan kötü ve pis şeyleri haram kılar. Ve onlara ağır ve zor gelen şeyleri kaldırır. Ve üzerlerindeki bağları, zincirleri gevşetir."³² Öyle ise "Peygamber siz ne emretmişse onu alın, size neyi yasaklamışsa ondan da kesinlikle sakının!"³³ ferman eder.

Peygamberimiz (asm) Hayber gününde bazı şeyleri haram kıldı. Mut'a nikâhı ve ehlî eşek etinin yenilmesini haram kılması bunlardan bazılarıdır. Bir başka hadisinde de "Dikkat ediniz! Yırtıcı tırnaklı hayvan, ehlî eşek ve zımnînin malı haramdır"³⁴ buyurmuşlar ve sayılanları yasaklamıştır.

*Peygamber
"Alemlere
rahmet olarak
gönderilmiştir."
Allah'ın haram
kıldıklarını
tebliğ etmekle
kalmaz maslahat
gereği, insanlara
faydası için
bazı yasaklar da
koyabilir. Bu da
Allah tarafından
kendisine verilen
bir yetki ve
görevdir.*

26. Nahl Suresi, 16: 43-44.

27. Nur Suresi, 24: 56.

28. Muhammed Suresi, 47:33.

29. Buhari, Ezan, 18.

30. Müslim, Hudûd, 12, 13; Ebû Dâvud, Hudûd, 23; Nesâî, Menâsik, 220.

31. Enbiya Suresi, 21: 107.

32. Araf Suresi, 7: 157.

33. Haşr Suresi, 59: 7.

34. Beyhaki, Delâilü'n-Nübüvve, 1:24.

Yüce Allah
insanlara "Kitabı
ve Hikmeti"
öğreten bir
peygamber
gönderdiğini
beyan eder.
İmam-ı Şafi
(ra) "Kitaptan
maksat Kur'an-ı
Kerim'dir;
hikmetten maksat
da hadis-i şerifler,
yani Sünnettir"
 demiştir.

5. Kitap ve hikmet

Yüce Allah insanlara "Kitabı ve Hikmeti"³⁵ öğreten bir peygamber gönderdiğini beyan eder. İmam-ı Şafi (ra) "Kitaptan maksat Kur'an-ı Kerim'dir; hikmetten maksat da hadis-i şerifler, yani Sünnettir" demiştir. Kur'an hakkında sahih ve güvenilir bilgiye sahip olanlar da "Hikmet" Peygamberimizin (asm) "Sünneti" olarak açıklamışlardır. Demek ki sünnet Kur'an'ı açıklama ve uygulama için ayrı olarak peygamberin (asm) kalbine "İlham" edilmiş ilimdir.

Yüce Allah "Ey iman edenler! Allah'a itaat ediniz, resulüne itaat ediniz, sizden olan emir sahiplerine de itaat ediniz! Bir konuda aranızda ihtilafa düşerseniz Allah'a ve Resulüne arz ediniz"³⁶ buyurarak anlaşmazlıkları peygambere arz etmeyi ve verdiği hükme itaati emretmiştir. Allah'a arz elbette Allah'ın kitabına, Resulüne arz da elbette Resulullah'ın sünnetinedir. Zira peygamberin şahsı şu anda yanımızda olmadığına göre yüce Allah'ın bu emri nasıl uygulanacaktır? Elbette onun "Şahs-ı Manevisi" olan sünnetine uymak şeklinde anlaşılacaktır.

Beyhaki şu hadisi rivayet eder: "İyi bilin ki, bana Kur'an ve onunla beraber bir misli verildi. Yine bilin ki bana Kur'an ve onunla beraber bir misli verildi. Keza bilirsiniz ki karnı tok birisinin koltuğuna oturup şöyle demesi yakındır. 'Size sadece Kur'an yeter! Kur'anda helal bulduğunuzu helal, haram bulduğunuzu haram kılın!' Şunu bilin ki Resulullah'ın haram kıldığı da Allah'ın haram kıldığı gibidir. Şunu bilirsiniz ki ehlî eşek eti, tırtıcı tırnaklı hayvanlar ve zimmilerin yitik malları size haramdır."³⁷

Ayrıca İmam-ı Şafi (ra) "Peygamber size ne getirmişse onu alın ve neyi yasaklamışsa ondan sakının!"³⁸ ayetini de sünnete uyma konusunda delil kabul etmektedir.³⁹

İmam Beyhaki de "Sünnet delil olmasaydı Resulullah (asm) Veda Hutbesi'nde "Bakın! Burada bulunanlar bulunmayanlara tebliğ etsin, anlatsın; olur ki kendisine anlatılan anlatandan daha iyi beller ve uygular..."⁴⁰ buyurmuştur. Burada Peygamberimiz (asm) elbette kendisinden rivayet edilecek olan hadisleri kast etmiştir. Yoksa benim sözlerimi değil, Kur'anı anlatın buyururlardı.

İmam-ı Şafi (ra) "Resulullah (asm) "Bizden işittiği bir hadisi işittiği gibi aynen rivayet edenin Allah yüzünü ağartsın. Çünkü kendisine aktarılan bazı kimseler dinleyenlerden daha iyi beller"⁴¹ buyurarak kendi sözünün dinlenip ezberlenmesini ve aktarılmasını ve kendisi ile amel edilmesini emretmiştir" demiştir.⁴² Çünkü Peygamberimizin (asm)

35. Âl-i İmran, 3:164.

36. Nisa Suresi, 4:59.

37. Beyhaki, *Sünen*, 9:332; *Delail-i Nübüvve*, 4:549.

38. Haşr Suresi, 59:7.

39. Beyhaki, *Delâilü'n-Nübüvve*, 1:20-22.

40. Buhari, *İlim*, 9; İbn-i Mâce, *Mukaddime*, 18.

41. İbn-i Mâce, *Mukaddime*, 18; Dârimi, *Mukaddime*, 24.

42. İmam-ı Şafi, *Risale*, 1:402.

hadisi ya yerine getirilmesi gereken bir helal, veya kaçınılması gereken bir haramdır; veyahut din ve dünya ile ilgili bir nasihattir.⁴³ Dolayısıyla mutlak uyulması gereken ve uygulandığı zaman kişiye dünya ve ahirette fayda sağlayacak bir hikmet ve faziletini artıracak bir sünnettir.

Yine “Sünnetimi canlandıran beni seviyor demektir; beni seven ise cennette benimle beraberdir.”⁴⁴ “Ümmetin fesada düştüğü zaman kim benim sünnetimi ihya ederse yüz şehidin sevabını kazanır”⁴⁵ buyrulmuştur. Bu hadisler ayrıca Peygamberin (asm) sünnetinin hüccet ve delil olduğunu göstermektedir. Fikhî bilgiyi fakih olmayan da ezberleyebilir ve başkalarına aktarabilir; ancak ondan hüküm çıkaracak olanlar âlimler ve fakihlerdir.

6. Peygambersiz ibadet olmaz

Hız. İsa'nın (as) dininin kısa zamanda tahrifata uğraması ve ibadetin bu dinde olmamasının sebebi Hristiyanların Peygamber inancına sahip olmamasıdır. Onlar Hız. İsa'yı (as) bir insan ve peygamber olarak kabul etmediği için hayatını örnek almamışlar ve sünnetini yok sayarak ilahlaştırıp yalnız “İsa sevgisinin kendilerini kurtaracağı” inancını yaymışlardır. Böylece Hristiyanlık ruhani reislerin ve papazların İncil'i heva ve heveslerine göre yorumlaması ile tahrif edilerek ibadet hayatı ortadan kalkmıştır.

Bundan dolayı Peygamberimiz (asm) ümmetini uyarmış ve “Sizden birinizi koltuğuna yaslanmış olarak kendisine emrettiğim veya nehyettiğim bir haber geldiği zaman ‘Biz Kur’ân’a tabi oluruz’ derken bulmayayım. Dikkat edin! Resulullah'ın haram kıldığı da Allah'ın haram kıldığı gibidir”⁴⁶ buyurmuşlardır.

Peygamberimiz (asm) sahabelerine “Size iki şey bırakıyorum. Bunlara yapışsanız asla dalaletle düşmezsiniz. Bunlar Allah'ın kitabı ve benim sünnetimdir. Bu ikisi havuzda buluşuncaya kadar beraber geleceklerdir.”⁴⁷ Buyurarak Kur’ân ve Sünnetin ayrılmaz bir bütün olduğuna dikkatleri çekmiş ve sünnetine uymalarını emreder.

İmam Beyhaki şu hadisi de rivayet eder: “Şu altı kişiye Peygamberimiz (asm) lanet etmiştir. Allah'ın kitabına ilavelerde bulunan, Allah'ın kaderini yalanlayan, zulümle ve zorbalıkla Allah'ın aziz kıldığını zelil ve zelil kıldığını aziz kılan, Allah'ın haramını helal kılan ve helalini yasaklayan ve benim sünnetimi terk eden.”⁴⁸

Peygamberimiz (asm) sahabelerine “Size iki şey bırakıyorum. Bunlara yapışsanız asla dalaletle düşmezsiniz. Bunlar Allah'ın kitabı ve benim sünnetimdir. Bu ikisi havuzda buluşuncaya kadar beraber geleceklerdir.” Buyurarak Kur’ân ve Sünnetin ayrılmaz bir bütün olduğuna dikkatleri çekmiş ve sünnetine uymalarını emretmiştir.

43. İmam-ı Şafii, *Risale*, 1:403.

44. Tirmizi, *İlim*, 16; İbn-i Mâce, *Mukaddime*, 15.

45. Heysemi, *Zevaid*, 2:241.

46. Ebu Davud, *Sünnet*, H. No: 4605; Tirmizi, *İlim*, 10; Şafii, *Risale*, 1:89.

47. Hâkim, *Müstedrek*, 1:93; Beyhaki, *Sünen*, 10:114.

48. Celaleddin-i Suyuti, *Camiu's-Sagır*, H. No: 4660; Feyzu'l-Kadir, 4:96; Taberani, *Evsat*, 2:398; Müstedrek, 1:36; 4:90.

Yüce Allah
insanlara "Kitabı
ve Hikmeti"
öğreten bir
peygamber
gönderdiğini
beyan eder.
İmam-ı Şafi
(ra) "Kitaptan
maksat Kur'an-ı
Kerim'dir;
hikmetten maksat
da hadis-i şerifler,
yani Sünnettir"
demiştir.

5. Kitap ve hikmet

Yüce Allah insanlara "Kitabı ve Hikmeti"³⁵ öğreten bir peygamber gönderdiğini beyan eder. İmam-ı Şafi (ra) "Kitaptan maksat Kur'an-ı Kerim'dir; hikmetten maksat da hadis-i şerifler, yani Sünnettir" demiştir. Kur'an hakkında sahih ve güvenilir bilgiye sahip olanlar da "Hikmet" Peygamberimizin (asm) "Sünneti" olarak açıklamışlardır. Demek ki sünnet Kur'an'ı açıklama ve uygulama için ayrı olarak peygamberin (asm) kalbine "İlham" edilmiş ilimdir.

Yüce Allah "Ey iman edenler! Allah'a itaat ediniz, resulüne itaat ediniz, sizden olan emir sahiplerine de itaat ediniz! Bir konuda aranızda ihtilafa düşerseniz Allah'a ve Resulüne arz ediniz"³⁶ buyurarak anlaşmazlıkları peygambere arz etmeyi ve verdiği hükme itaati emretmiştir. Allah'a arz elbette Allah'ın kitabına, Resulüne arz da elbette Resulullah'ın sünnetinedir. Zira peygamberin şahsı şu anda yanımızda olmadığına göre yüce Allah'ın bu emri nasıl uygulanacaktır? Elbette onun "Şahs-ı Manevisi" olan sünnetine uymak şeklinde anlaşılacaktır.

Beyhaki şu hadisi rivayet eder: "İyi bilin ki, bana Kur'an ve onunla beraber bir misli verildi. Yine bilin ki bana Kur'an ve onunla beraber bir misli verildi. Keza bilirsiniz ki karnı tok birisinin koltuğuna oturup şöyle demesi yakındır. 'Size sadece Kur'an yeter! Kur'anda helal bulduğunuzu helal, haram bulduğunuzu haram kılın!' Şunu bilin ki Resulullah'ın haram kıldığı da Allah'ın haram kıldığı gibidir. Şunu bilirsiniz ki ehli eşek eti, tırtıcı tırnaklı hayvanlar ve zımmilerin yitik malları size haramdır."³⁷

Ayrıca İmam-ı Şafi (ra) "Peygamber size ne getirmişse onu alın ve neyi yasaklamışsa ondan sakının!"³⁸ ayetini de sünnete uyma konusunda delil kabul etmektedir.³⁹

İmam Beyhaki de "Sünnet delil olmasaydı Resulullah (asm) Veda Hutbesi'nde "Bakın! Burada bulunanlar bulunmayanlara tebliğ etsin, anlatsın; olur ki kendisine anlatılan anlatandan daha iyi beller ve uygular..."⁴⁰ buyurmuştur. Burada Peygamberimiz (asm) elbette kendisinden rivayet edilecek olan hadisleri kast etmiştir. Yoksa benim sözlerimi değil, Kur'anı anlatın buyururlardı.

İmam-ı Şafi (ra) "Resulullah (asm) "Bizden işittiği bir hadisi işittiği gibi aynen rivayet edenin Allah yüzünü ağartsın. Çünkü kendisine aktarılan bazı kimseler dinleyenlerden daha iyi beller"⁴¹ buyurarak kendi sözünün dinlenip ezberlenmesini ve aktarılmasını ve kendisi ile amel edilmesini emretmiştir" demiştir.⁴² Çünkü Peygamberimizin (asm)

35. Âl-i İmran, 3:164.

36. Nisa Suresi, 4:59.

37. Beyhaki, *Sünen*, 9:332; *Delail-i Nübüvve*, 4:549.

38. Haşr Suresi, 59:7.

39. Beyhaki, *Delâilü'n-Nübüvve*, 1:20-22.

40. Buhari, *İlim*, 9; İbn-i Mâce, *Mukaddime*, 18.

41. İbn-i Mâce, *Mukaddime*, 18; Dârimi, *Mukaddime*, 24.

42. İmam-ı Şafi, *Risale*, 1:402.

hadisi ya yerine getirilmesi gereken bir helal, veya kaçınılması gereken bir haramdır; veyahut din ve dünya ile ilgili bir nasihattir.⁴³ Dolayısıyla mutlak uyulması gereken ve uygulandığı zaman kişiye dünya ve ahirette fayda sağlayacak bir hikmet ve faziletini artıracak bir sünnettir.

Yine “Sünnetimi canlandıran beni seviyor demektir; beni seven ise cennette benimle beraberdir.”⁴⁴ “Ümmetin fesada düştüğü zaman kim benim sünnetimi ihya ederse yüz şehidin sevabını kazanır”⁴⁵ buyrulmuştur. Bu hadisler ayrıca Peygamberin (asm) sünnetinin hüccet ve delil olduğunu göstermektedir. Fıkhi bilgiyi fakih olmayan da ezberleyebilir ve başkalarına aktarabilir; ancak ondan hüküm çıkaracak olanlar âlimler ve fakihlerdir.

6. Peygambersiz ibadet olmaz

Hiz. İsa'nın (as) dininin kısa zamanda tahrifata uğraması ve ibadetin bu dinde olmamasının sebebi Hristiyanların Peygamber inancına sahip olmamasıdır. Onlar Hiz. İsa'yı (as) bir insan ve peygamber olarak kabul etmediği için hayatını örnek almamışlar ve sünnetini yok sayarak ilahlaştırıp yalnız “İsa sevgisinin kendilerini kurtaracağı” inancını yaymışlardır. Böylece Hristiyanlık ruhani reislerin ve papazların İncil'i heva ve heveslerine göre yorumlaması ile tahrif edilerek ibadet hayatı ortadan kalkmıştır.

Bundan dolayı Peygamberimiz (asm) ümmetini uyarmış ve “Sizden birinizi koltuğuna yaslanmış olarak kendisine emrettiğim veya nehyettiğim bir haber geldiği zaman ‘Biz Kur’ân’a tabi oluruz’ derken bulmayayım. Dikkat edin! Resulullah’ın haram kıldığı da Allah’ın haram kıldığı gibidir”⁴⁶ buyurmuşlardır.

Peygamberimiz (asm) sahabelerine “Size iki şey bırakıyorum. Bunlara yapıştırsanız asla dalaletе düşmezsiniz. Bunlar Allah’ın kitabı ve benim sünnetimdir. Bu ikisi havuzda buluşuncaya kadar beraber geleceklere dir.”⁴⁷ Buyurarak Kur’ân ve Sünnetin ayrılmaz bir bütün olduğuna dikkatleri çekmiş ve sünnetine uymalarını emreder.

İmam Beyhaki şu hadisi de rivayet eder: “Şu altı kişiye Peygamberimiz (asm) lanet etmiştir. Allah’ın kitabına ilavelerde bulunan, Allah’ın kaderini yalanlayan, zulümle ve zorbalıkla Allah’ın aziz kıldığını zelil ve zelil kıldığını aziz kılan, Allah’ın haramını helal kılan ve helalini yasaklayan ve benim sünnetimi terk eden.”⁴⁸

Peygamberimiz (asm) sahabelerine “Size iki şey bırakıyorum.

Bunlara yapıştırsanız asla dalaletе düşmezsiniz. Bunlar Allah’ın kitabı ve benim sünnetimdir. Bu ikisi havuzda buluşuncaya kadar beraber geleceklere dir.” Buyurarak Kur’ân ve Sünnetin ayrılmaz bir bütün olduğuna dikkatleri çekmiş ve sünnetine uymalarını emretmiştir.

43. İmam-ı Şafii, *Risale*, 1:403.

44. Tirmizi, *İlim*, 16; İbn-i Mâce, *Mukaddime*, 15.

45. Heysemi, *Zevaid*, 2:241.

46. Ebu Davud, *Sünnet*, H. No: 4605; Tirmizi, *İlim*, 10; Şafii, *Risale*, 1:89.

47. Hâkim, *Müstedrek*, 1:93; Beyhaki, *Sünen*, 10:114.

48. Celeleddin-i Suyuti, *Camii's-Sagır*, H. No: 4660; Feyzu'l-Kadir, 4:96; Taberani, *Evsat*, 2:398; Müstedrek, 1:36; 4:90.

Kur'an ve
Sünneti
birbirinden
ayırarak
imkansızdır.
Kur'an'ın
ilk müfessiri,
tebliğcisi,
tatbikçisi ve
açıklayıcısı Hz.
Muhammed'dir.
(asm) Bu sebeple
İmam-ı Şafi (ra)
sünneti üç kısma
ayırır.

Peygamberimiz (asm) ayrıca şöyle buyurmuşlardır. "Her ibadet edenin bir şevk ve iştiaq dönemi vardır. Bu şevk döneminden sonra bir gevşeklik dönemi arız olur. Kim bu dönemde benim sünnetime uyarsa kurtulur ve hidayete erer; kim de başka şeylere yönelirse helak olur."⁴⁹

İmam Beyhaki "Delail-i Nübüvve" isimli eserinde şöyle der: Şebib b. Ebi Fudale el-Mekkî İmran b. Husayn'ın (ra) şefaate ilgili hadisini zikreder. Orada bulunan biri "Biz Kur'an'da şefaate ilgili bir şey bulamıyoruz" diye itiraz eder.

İmran adama: "Sen Kur'an okudun mu?" diye sorar.

Adam: "Evet!" der.

"Peki Kur'an'ın hiçbir yerinde sabah namazının iki, öğlenin dört, ikindinin dört, akşamın üç rekat olduğunu gördün mü?"

"Hayır!"

"Peki, bunları kimden öğrendiniz? Bizden öğrenmediniz mi? Biz de Resulullah'tan öğrendik. Peki siz Kur'an'da kırk koyundan bir, beş deve-den bir, kırk paradan bir zekat düştüğünü okudunuz mu?"

"Hayır!"

"Öyleyse bunları kimden öğrendiniz? Bizden öğrenmediniz mi? Biz de Resulullah'tan öğrenmedik mi? Peki, siz Kur'an'da "Kabe'yi tavaf ediniz!"⁵⁰ ayetini okumadınız mı? Peki yedi defa tavaf edin ve arkasından iki rekat namaz kılın diye bir ifadeye rastladınız mı? Peki, siz Allah Teâlâ'nın Kur'an'da "Allah'ın resülü size ne verdiyse alınız ve size neyi yasakladıysa ondan kaçınız"⁵¹ buyurduğunu okumadınız mı?" diye cevap vermiştir.

7. Sünnetin çeşitleri

"Bu Kitab'ı indirmiş olmamız onlara yetmedi mi?..."⁵² ayetini diğer ayetlerden bağımsız olarak ele alıp hüküm verenler "Kur'an bize yeter" hükümlerine delil olarak öne sürmektedirler. Halbuki Kur'an'ı bir bütün olarak ele alıp hükmümüzü ona göre vermek gerekir. Sadece bu ayetle hüküm verecek olursak "Allah'a ve Reslüne itaat edin!"⁵³ emrini nereye koyacağız?

Kur'an ve Sünneti birbirinden ayırmak imkansızdır. Kur'an'ın ilk müfessiri, tebliğcisi, tatbikçisi ve açıklayıcısı Hz. Muhammed'dir. (asm) Bu sebeple İmam-ı Şafi (ra) sünneti üç kısma ayırır. Birincisi, yüce Allah'ın kitabında emrettiği Peygamberimizin (asm) de bu farz emirleri uygulaya-

49. Tirmizi, H. No: 2570; *Müsned-i Ahmed*, 2:158, 188, 210.

50. Hac Suresi, 22:29.

51. Haşr Suresi, 59:7.

52. Ankebut Suresi, 29: 51.

53. Âl-i İmran Suresi, 31-32, 132; Nisa suresi, 4: 59, 69, 80; Enfal Suresi, 8:20, 46; Nur Suresi, 24: 51-52, 56; Ahzab Suresi, 33: 31, 71; Haşr Suresi, 59:7.

rak ümmetine nasıl yapılacağını gösterdiği hususlardır. İkincisi, Allah-ü Teâlâ'nın icmalî olarak inzal ettiği Resulullah'ın da bu ayetten ne kas-
tedildiğini açıkladığı ve kulların bununla nasıl amel etmesi gerektiğini
açıkladığı sünnetleridir. Üçüncüsü, hakkında Kur'ânda ayet bulunmayan
ancak Resulullah'ın sünnet olarak emrettiği ve yasakladığı hususlardır.
Bütün bunlar Allah'ın ilm-i ilâhisindeki rızasına muvafık hususlardır.
İmam-ı Şafi (ra) yüce Allah'ın rızasına uygun amel ve ibadetin nasıl ya-
pılacağını Peygamberin (asm) sünnetinin belirlediğini ifade eder.

İslâm bilginleri Resulullah'ın sünnet kıldığı amel ve ibadetlerin aslı-
nın Kur'ânda icmalî olarak bulunduğunu ve sünnetin bunu uygulaması
olduğu konusunda ittifak etmişlerdir. Namaz Kur'ân'ın emri, sünnet de
bunun uygulaması oldu gibi... Aynı şekilde "Mallarınızı aranızda hak-
sızlıkla değil, karşılıklı rıza ve yaptığınız ticaretle yiyiniz"⁵⁴ "Allah alış-
verişi helal, faizi haram kıldı"⁵⁵ ayetinin uygulaması Peygamberimizin
(asm) sünneti ve uygulaması ile hayata geçmiştir.

8. Sünnete uymanın önemi

Sünnet olan hususlar ya Cebrail'in (as) öğretisi ile veya yüce Allah'ın
vahiy denen "İlham-ı İlâhî" ile kalbine konan hikmetledir. Bu neden-
le Hz. Ömer (ra) "İçtihat Resulullah (asm) tarafından yapılırsa isabetli
olurdu. Çünkü yüce Allah ona hakkı gösteriyordu. Bizim görüş belirt-
memiz ise zan ve tahmindir" demiştir.

İmam Beyhaki "Cebrail (as) Kur'ân'ı inzal ettiği gibi sünneti de
Resulullah'a inzal ediyordu. Kur'ân'ı öğrettiği gibi sünneti de öğretiyor-
du"⁵⁶ demiştir. Bu nedenle İmam-ı Şafi (ra) "Yüce Allah Resulullah'ın
(asm) sünnet olarak koyduğu her şeye tabi olmamızı farz kılmıştır. O'na
uymayı kendisine itaat etmek ve uymamakta direnmeyi de kendisine
isyan olarak va'z etmiştir. Bu genel hüküm sünnete uymama konusun-
da hiçbir çıkış yolu bırakmamaktadır"⁵⁷ demiştir. Nitekim yüce Allah
Kur'ân-ı Kerim'de "Muhakkak ki sana biat edenler aslında Allah'a biat
etmişlerdir. Allah'ın eli onların eli üzerindedir."⁵⁸ ve "Kim Resul'e itaat
ederse Allah'a itaat etmiş olur."⁵⁹ buyurmuştur. Bu nedenle Peygamberi-
miz (asm) "Bana itaat eden Allah'a itaat etmiş olur; bana isyan eden de
Allah'a isyan etmiş olur"⁶⁰ buyurmuşlardır.

Peygamberimiz (asm) uzandığı sırada uyku ile uyanıklık arası olan
yakaza halinde meleklerin konuşmalarına şahit olur. Bir melek diğ-

*İslâm bilginleri
Resulullah'ın
sünnet kıldığı
amel ve
ibadetlerin
aslının Kur'ânda
icmalî olarak
bulunduğunu ve
sünnetin bunu
uygulaması
olduğu
konusunda ittifak
etmişlerdir.*

54. Nisa Suresi, 4:29.

55. Bakara Suresi, 2:275.

56. Darimi, *Mukaddime*, 49.

57. İmam-ı Şafi, *Risale*, 1:88.

58. Fetih Suresi, 48:10.

59. Nisa Suresi, 4:80.

60. Buhari, *Abkâm*, 1; *Cihad*, 109; Müslim, *İmare*, 32-33; Nesai, *Bey'at*, 27.

Müslümanlık,
sahabenin, tabiîn
ve tebe-i tabiînin
uyguladığı İslâm
ve takip ettikleri
metot, usûl ve
yoldur. Dini
temsil hakkı
onlara aittir. Zira
İslâm'ı en iyi
anlayan, gönülden
bağlanan ve
samimiyetle
uygulayan
onlardır.

rine "Peygamber uyuyor galiba!" der. Diğeri "Hayır, Onun gözleri uyusa da kalbi uyanıktır" diye cevap verir. Sonra kendi aralarında "Bu Peygamber'in misali yeni bir ev yapıp insanları evine ziyafete davet eden ev sahibinin misalidir. Kim davete icabet ederse eve girer ve nimetlerden istifade eder. Kim de davetine icabet etmezse mahrum kalır" derler. Bir başka melek "Bu misali hakikate nasıl tatbik edeceğiz?" der. Misali veren melek de "O ev cennettir. Davetçi de Hz. Muhammed'dir (asm). Kim Muhammed'e itaat eder ve davetine icabet ederse cennete girer, kim de yüz çevirir de davetine icabet etmezse cennetten mahrum kalır. Muhammed hak ile batılın arasını ayıran, hak ve hakikati insanlara ders veren bir muallimdir" şeklinde açıklar.⁶¹ Peygamberimiz (asm) daha sonra bu hali sahabelerine açıklar ve "Yüz çevirenler hariç ümmetimin tamamı cennete girecektir" buyurur. Sahabeler "Yüz çevirenler kimlerdir?" diye sorarlar. Peygamberimiz (asm) "Bana itaat eden cennete girer, itaat etmeyen de benden yüz çevirmiş olur"⁶² buyurdular.

İmam-ı Şafî bu hadisleri rivayet ettikten sonra "Yüce Allah Kur'an-ı Kerim'de şöyle buyurur: 'Ey mü'minler! Peygamber'i kendi arkadaşlarınızı çağırdığınız gibi çağırmayın. İçinizden birbirinizi siper ederek sıvışıp gidenler muhakkak ki Allah bilmektedir. Bu nedenle onun emrine aykırı hareket edenlerin başlarına bir bela gelmesinden veya çok elim bir azaba çarpılmalarından çekinmeleri gerekir.'⁶³ Öyle ise inananların Peygamber'e mutlak itaat etmeleri gerekir. Bu emir sadece sahabeleri değil, kıyamete kadar bütün mü'minleri kapsar" demektedir. Nitekim yüce Allah "Allah'a ve Resulüne itaat edin. Bir konuda ihtilafa düşerseniz onu Allah'a ve Resulüne arz edin."⁶⁴ İslâm bilginleri ittifakla Allah'a arz etmenin Kur'an'a bakmak, Resulüne arz etmenin de Sünnete bakmak ve sünnet ile amel etmek" olduğu konusunda ittifak etmişlerdir. Bu hususta "İcma" vardır.⁶⁵

9. Müslümanlık nedir?

Müslümanlık, sahabenin, tabiîn ve tebe-i tabiînin uyguladığı İslâm ve takip ettikleri metot, usûl ve yoldur. Dini temsil hakkı onlara aittir. Zira İslâm'ı en iyi anlayan, gönülden bağlanan ve samimiyetle uygulayan onlardır. Bu sebeple onların hayatları örnek alınarak İslâm yaşanır ve insan iyi bir Müslüman olabilir.

Daha sonra gelen mücedditler ve müçtehitler bozulan toplumu ve bid'a ve dalaletle yönelen Müslümanları, onların inanç, ibadet ve ahlâkı ile düzeltmişler, onları örnek göstermişler ve onlara uymaya davet et-

61. Buhari, *I'tisam*, 2; Darimi, *Mukaddime*, 2; Suyuti, *Camîu's-Sağîr*, 2:92.

62. Buhari, *I'tisam*, 2.

63. Nur Suresi, 24:63.

64. Nisa Suresi, 4:59.

65. İmam-ı Şafî, *Risale*, 1:404.

mişlerdir. Daha hicrî birinci asrın son çeyreğinde Suriye, Irak ve Mısır fethedilmişti. Yeni Müslüman olan, Kur'ân'ı sathi olarak anlayan ehl-i kitap olan Yahudi ve Hristiyanlardan etkilenen ve akıllarına güvenen bazıları "Kur'ân'da lüzumlu her şeyin bildirildiğine"⁶⁶ "âyetlerinin iyice açıklandığına"⁶⁷ dikkatleri çekerek "Bize Kur'ân yeter!" dediler ve "Kur'ân Müslümanlığı" iddiasını ortaya attılar. Kur'ân'ı istedikleri gibi yorumlayan, Peygamberimizin (asm) sünnetini kabul etmeyen münafıklar hemen bu fikri benimseyerek yaymaya başladılar.

O zaman henüz hayatta olan sahabeler buna şiddetle karşı çıktılar. İmanın gereği ve Kelime-i Şahadet'in iki kutbu olan Tevhid ve Nübüvveti aynı cümle ile birleştiren "Lâ ilâhe illah Muhammed Resulullah" kelime-i tayyibe-i münciyesini birbirinden ayıran bu düşünce gerçekte insanları İslâmdan ayırmaktaydı. Zira Kur'ân-ı Kerim "Allah'a ve Resulüne iman edip o ikisini birbirinden ayırmak isteyenler, bir kısmına inanıp bir kısmına inanmayanlar, iman ile küfür arasında bir yol tutmak isterler. Onlar gerçekten küfre düşmüşlerdir. Biz de o kafirlere acıklı bir azabı tattıracağız. Allah'a ve Rasulüne iman edip aralarını ayırmayanları ise mükafatlandıracağız"⁶⁸ buyurarak Peygamber'i Kur'ân'dan, Kur'ân'ı Peygamber'den ayrı telakki edenlerin küfre sapacaklarını ve çok büyük tehlikede olduğunu haber vermektedir. Dolayısıyla Kur'ân-ı Kerim'i kabul edip Hadisleri ve Sünneti kabul etmemek kişiyi İslâm dairesinden çıkardığını ifade etmektedir. Bu durumda kişi mü'min olmakla bereber Allah'a tam bir teslimiyetle bağlanan gerçek Müslüman olamayacağı açıkça belirtilmektedir.

Peygamberimiz (asm) "Şunu kesin olarak biliniz ki bana Kur'ân ve onun bir misli daha verildi. Karnı tok bir hâlde rahat koltuğunda kurularak: 'Şu Kur'ân'a sarılınız; onda helâl olarak ne görmüşseniz onu helâl kabul ediniz, neyi de haram görmüşseniz onu haram biliniz.' diyecek bazı kimseler çok geçmeden gelecektir. Halbuki Peygamberin yasakladığı şey de Allah'ın yasakladığı gibidir"⁶⁹ buyurarak bu tehlikeyi nübüvvet feraseti ile görüp haber vermiştir.

Kur'ân-ı Kerim peygambere itaat ve bağlılığı emreder, "Peygamber size ne verdiyse alınız, size neyi yasaklamışsa ondan da kaçınız"⁷⁰ ferman eder. Sahabeler buna titizlikle uyma konusunda bizim için örnektir. Nitekim Beni Esed kabilesinden bir kadın Abdullah b. Mesud'a (ra) gelerek "Ya Ebu Abdurrahman! Senin dövme yaptırana ve yapana, yüzündeki kılları aldırana ve dişlerini güzellik için birbirinden ayırana, yani seyreltene lânet ettiğini duydum" dedi. İbn Mes'ud (ra) "Ben kim

*Kur'ân-ı Kerim
"Allah'a ve
Resulüne iman
edip o ikisini
birbirinden
ayırmak
isteyenler, bir
kısmına inanıp
bir kısmına
inanmayanlar,
iman ile küfür
arasında bir yol
tutmak isterler.*

66. Nahl Suresi, 16:89.

67. Hud Suresi, 11:1.

68. Nisa Suresi, 4: 150-152.

69. Ebu Davud, *Sünen, Süne*, 5.

70. Haşır Suresi, 59:7.

İslâm'ın
yaşanmasını
Sünnetin
yaşanması olarak
görmüşler,
mücedditler de
dinden uzaklaşan
insanların
gerçekte
sünnetten
uzaklaştığını ifade
ederek sünnete
yaklaştırmakla
dini hayatı
canlandırılacağını
ifade etmişlerdir.

oluyorum ki Resûlullah'ın (asm) lânet ettiğine ve Kur'ân'da belirtilene lânet etmeyeyim?" dedi. Kadın cevaben: "Ben Kur'ânın tamamını okudum. Fakat böyle bir şeye rastlamadım" dedi. Abdullah b. Mesud (ra) "Eğer layığı veçhiyle okusaydın bulurdun. Zîrâ Allah Teâlâ buyuruyor ki: "Peygamber size ne verirse onu alın, neyi men ederse onu bırakın! Peygamberin yasağı da Allah'ın yasağı gibidir."⁷¹

İslâm bilginleri Sünnetin temelde Kur'ân-ı Kerim'in ayetlerini açıkladığını ve ahkâmını uygulanabilir şekilde açıkladığını ifade ederler. Dolayısıyla İslâmiyeti "Şeriat-ı Muhammediye" olduğunu söylerler. Zira Allah'ın emri ancak Peygamberin (asm) uygulaması ve tatbikatı ile pratik hayatta ve ibadet hayatında yaşanabilir hale gelir.

Bu sebeple İslâm alimleri İslâm'ın yaşanmasını Sünnetin yaşanması olarak görmüşler, mücedditler de dinden uzaklaşan insanların gerçekte sünnetten uzaklaştığını ifade ederek sünnete yaklaştırmakla dini hayatı canlandırılacağını ifade etmişlerdir. Mücedditler de dini ihya etmenin sünneti ihya etmek olduğunu söyleyerek sünneti hayata hakim kılmaya çalışmışlardır.

10. Ehl-i Sünnet ve Ehl-i Bid'at

Peygamberimizin (asm) sünnetine uyarak yolundan gidenlere "Ehl-i Sünnet", hadis-i şeriflerde belirtilen sünnete uymayan, sünneti ve hadisleri bırakıp kendi aklına, heva ve hevesine göre ibadet ve itaatte bulunanlara "Ehl-i Bid'at" denir.

Ehl-i bid'a "Hadislerin çoğu haber-i vahiddir. Biz bunlara güvenemeyiz, Kur'ân ise haber-i mütevatirdir, bu sebeple kesin delildir. Biz bunun için Kur'ân'a uyarız hadisler bizi bağlamaz. Elimizde Kur'ân'dan başka güvenilir kaynak yok!" demektedirler.

Yüce Allah "Kur'ân'ı Biz indirdik, elbette onu koruyacak olan da Biziz"⁷² buyurur. Müsebbibü'l-Esbab olan ve dünyada sebepler tahtında iş gören yüce Allah Kur'ân-ı Kerim'i bir insan olan Hz. Muhammed'in (asm) kalbinden ve dilinden insanlara ulaştırmıştır. Kur'ân-ı Kerim'i yine Hz. Ebubekir (ra) döneminde sahabelerden oluşan bir heyet tarafından kitap haline getirtmiş ve koruma altına almıştır. Aynı şekilde Peygamberimizin (asm) hadislerini de "Muhaddis" denen ulemanın ortaya koyduğu "Usul" çerçevesinde toplatarak korumuştur. Dolayısıyla bu mümtaz insanlara güvenmemek ve onların çalışma ve gayretlerini değersiz görmek her şeyden önce Allah'ın bu vadine güvenmemek demektir. Onlara güvenmeyip kendi aklına güvenen insan gerçekten çok büyük bir gurur sahibidir. İşte bu durum ilme ve akla saygısızlıktır ve kabul edilemez.

71. İbn Abdî'l-Berr, *Cami'u Beyani'l-İlm*, 2: 188; Şatıbi, *Muvafakat*, 4: 24.
72. Hicr Suresi, 15:9.

Bu gerekçelerle “Hadis Usulü” çerçevesinde “Kütüb-ü Sitte” denilen “Buhari, Müslim, Ebu Davud, Tirmizi, Nesai ve İbn-i Mace”nin topladığı hadisler kesin delildir. Ayrıca İmam Malik’in “Muvatta” ve “Ahmed b. Hanbel’in “Müsned” isimli hadis kitapları da işin uzmanı olan hadisçiler tarafından “Sahih” olarak kabul edilmiştir. Kur’ân-ı Kerim ile beraber Ehl-i Sünnet ulemasının kabul ettiği ve bu hadis kitapları “İslâmiyet”i meydana getirmektedir. “Ehl-i Sünnet Müslümanlığı” bu şekilde teşekkül etmiştir. Ehl-i Sünnet mezhepleri de bu temel kaynaklardan beslenerek “Şeriat-ı Muhammediye” denilen “İslâmiyeti” sistemli hale getirerek kolay şekilde öğrenilebilirliğini ve uygulanabilirliğini sağlamışlardır.

Selef-i Sâlihinden olan İmam Malik (ra) “İlimde rasih olanlar, ilmin gereğini yaşayanlardır. İlim sahibi ilmini amel haline getirirse hükümdarlara da hükmeder” demiştir.

Peygamberimiz (asm) “Din kolaylıktır”⁷³ buyurmuşlardır. İslâm bilginleri dini her türlü ifrat ve tefritten, aşırılıktan, marjinallikten ve zorlamalardan kurtarmışlar, dini kolayca yaşanabilir hale getirmişlerdir.

Selef-i Sâlihîn’in İslâm anlayışı

Künyesi “Ebu’l-Mevâhib” olan Abdulvahhâb Şârânî (D. 898/1493 = V. 773/1565) Şafi ulemasının ileri gelenlerinden olup Kanuni Sultan Süleyman döneminde Mısır’da yaşamıştır. “Mizanu’l-Kübrâ” isimli eseri ile meşhur olmuştur. 300’den fazla eseri olan bu İslâm bilgini “Tenbihu’l-Muğterrin” isimli eserinde “Selef-i Sâlihîn” denilen “Sahabe, Tabiîn ve Tebe-i Tabiîn”in İslâm’ını ve ahlâkını konu edinmiştir.

Konu başlıklarını ele aldığımız zaman “İslâmî Hayatın ve Ahlâkın” temel prensiplerini ve hayata yansımalarını yaşayan örneklerle görmemiz mümkündür. İlim sahibi olup ilmini amel ve davranış, ibadet ve ahlâk haline getiren ilmi ile âmil olanların örnek hayatı “İslâm Hayatını” oluşturur. Yaşanmayan ve sözde kalan bilginin de dinin de faydası elbette görünmez. Asr-ı Saadetin ve Selef-i Salihin döneminin başarısı ve güzelliği uygulamadan, amelden kaynaklanmaktadır. Zamanımızdaki sıkıntı, bilginin çokluğu ile beraber bilgiyi hayata yansıtamamak, uygulamamak ve amel haline getirmemektir.

Selef-i Sâlihinden olan İmam Malik (ra) “İlimde rasih olanlar, ilmin gereğini yaşayanlardır. İlim sahibi ilmini amel haline getirirse hükümdarlara da hükmeder” demiştir.

Abdullah b. Mübarek’e (ra) “Makbul adam kimdir?” diye sorarlar. O da “İlim sahibi olup ilmi ile amel eden kimsedir” diye cevap verir. “Sultan kimdir?” dediler. “Dünyaya boyun eğmeyen zahid kimsedir” buyurdu. “Rezil kimdir?” dediler. “İlmini, amelini ve dinini dünya geçimi için vasıta yapandır” dedi. Çünkü onlar Peygamberimizin (asm) “Kul bildiği ile amel etmedikçe alim olmaz” ve “Kıyamette insanların azap

Hiz. Ömer (ra)
"Bir âlimin
dünyayı sevdiğini
görürseniz bilin ki
onun dininde bir
noksanlık vardır;
zira insan sevdiği
şeyin peşinden
koşar" demiştir.

bakımından en şiddetlisi Allah'ın ilimi ile kendisini faydalandırmadığı alimdir"⁷⁴ hadisinin tehdidinden korkuyorlardı.

Yine Peygamberimiz (asm) "Âlimlerin fenası emirlerin ayağına gidenlerdir; emirlerin iyisi ise alimlerin ayağına gidenlerdir. Zira sultanın kapısına giden fitneye düşer"⁷⁵ buyurmuşlar. Selef-i Salihîn de bundan dolayı idarecilerden ve sultanlardan uzak durmuşlardır. Hatta o günün alimleri saraya davet edilerek ders vermesi istenince "İlim ayağına gitmez; ilimin ayağına gelinir; ilim öğrenmek isteyen kim olursa olsun alimin ayağına gelmelidir" diye ilmin izzetini korumayı hayatlarının gayesi yapmışlar ve bu konuda sultanlara boyun eğmemişlerdir.

Hiz. Ömer (ra) "Bir âlimin dünyayı sevdiğini görürseniz bilin ki onun dininde bir noksanlık vardır; zira insan sevdiği şeyin peşinden koşar" demiştir. Fudayl b. İyaz (ra) "İnsanlar görsün diye amel etmek riyadır. Gerekli olan ameli insanlardan çekinerek yapmamak şirktir. İhlas ise Allah'ın seni bu ikisinden de kurtarmasıdır. İlimin ve amelin hayırlısı gizli olandır. Allah rızası ve insanlara faydalı olmak gibi halis bir niyetle tahsil edilen ilimden daha yüksek bir amel ve ibadet yoktur" demiştir. Hiz. Ömer (ra) tevazu göstererek başını eğenin başına kamçı ile vurur ve "Yazıklar olsun sana! Tevazu ve huşunun yeri baş değil, kalpdedir" derdi.

Ana başlıkarıyla Selef-i Salihin İslâm'ı

1. Ölçüleri Kitap ve Sünnet idi.
2. Allah'a tefvîz-i umur eder, tevekkül ederlerdi.
3. Her konuda tam bir ihlas abidesi idiler.
4. Devlet kapısına gitmez, gidenlere de yakın durmazlardı.
5. Sözü özüne, içleri dışına uygundu, kalpleri ile dilleri birdi.
6. Haksızlıklara sabırla göğüs gererlerdi.
7. Allah'ın öfkesini çekmekten son derece korkarlardı.
8. Ölümü unutmazlar, su-i hâtimden ve imansız ölmekten korkarlardı.
9. Dünyaya şehvetle değil, ibretle bakarlardı.
10. Kendilerini insanların en günahkarları olarak bilirlerdi.
11. Kendilerine eza edenleri affederler, asla kin gütmazlerdi.
12. Müslümanlara karşı son derece saygılı ve hürmetkar idiler.
13. Riyaset ve makam peşinde koşmazlardı.
14. Birbirlerinden nasihatı esirgemezlerdi.

15. Küçük büyük herkese karşı çok nazik ve edepli davranırlardı.
 16. Yaz-kış gece ibadetini asla aksatmazlardı.
 17. Kendilerinden ilim öğrenenlerin ihlaslı olmalarını isterlerdi.
 18. Din kardeşlerinin iyiliklerini takdir eder, ayıplarını görmezlerdi.
 19. Tam bir insaf sahibi idiler.
 20. Haramdan kaçmakta ve farzları yapmakta çok titiz idiler.
 21. Kendilerini nafile ibadete ehil görmezlerdi; ancak farzları ikmal etmek için kıldıklarını düşünürlerdi.
 22. Hiç kimseden teşekkür ve iltifat beklemezler; Allah rızasını esas alırlardı.
 23. Nifaka düşmekten ve ihlaslarını kaybetmekten son derece korkarlardı.
 24. Allah'ı anmaktan ve Resulüne selat-ü selam getirmekten gafil olmazlardı.
 25. Kabirleri sık sık ziyaret ederlerdi.
 26. Ev yapmaya ve önem vermezlerdi.
 27. Rızık konusunda endişe duymazlardı.
 28. Şiddeti, zahmeti ve mihneti rahata tercih ederlerdi.
 29. Helal dairesinde kalmaya itina gösterir, helalde israfa girmezlerdi.
 30. Amellerini çok görmez, nasihat ederler ve nasihat dinlerlerdi.
 31. Okumaktan ve öğrenmekten usanmaz ve biliyorum demezlerdi.
 32. Kadılık ve idarecilik görevi almak istemezlerdi.
 33. Arkadaşlarını ve akrabalarını ihmal etmezlerdi.
- Onların İslâm'ı yaşamaları ve Müslümanlıkları böyle idi...

Sonuç

İslâm, Hz. Adem'den (as) Hz. Muhammed'e (asm) kadar gelen Kur'ân-ı Kerim'de "Hanifen Müslimen" olarak ifade edilen Hz. İbrahim'in (as) şirkten beri olan Tevhid-i Hakiki dinidir. Esasları "Allah'a iman ve itaattir." Kur'ân-ı Kerim'e göre "Peygamber'e (asm) itaat Allah'a itaattir." (Nisa Suresi; 4:80.) Zira biz dini peygamberin dilinden ve itaatinden öğreniyoruz. Peygamberi olmayan din, din olmaktan ve İlâhi olmaktan çıkar beşeri bir sistem olur. Dinlerin bozulması peygamberin yolundan ayrılmaktan kaynaklanmıştır. Dinin temeli Allah'ın birliğine, peygamberlerine, kitaplarına, meleklerine, ahiret gününe ve kadere inanmaktır. Bu iman esasları tüm hak dinlerde değişmez. Aynı şekilde Allah'a itaat demek olan ibadetler de namaz, oruç, hac, zekat ve kurban da tüm hak dinlerde biraz farklılık arz etmekle beraber esasları

İslâm, Hz.
Adem'den (as)
Hz. Muhammed'e
(asm) kadar gelen
Kur'ân-ı Kerim'de
"Hanifen
Müslimen" olarak
ifade edilen Hz.
İbrahim'in (as)
şirkten beri olan
Tevhid-i Hakiki
dinidir. Esasları
"Allah'a iman ve
itaattir." Kur'ân-ı
Kerim'e göre
"Peygamber'e
(asm) itaat
Allah'a itaattir."

İslâm dini Kur'ân
ve Sünnetten
çıkan "Şeriat-ı

Muhammediye"dir.
Bu sebeple Kur'ân
ve Sünneti birbi-
rinden ayırmayı
amaçlayan "Kur'ân
İslâmı" veya "Sün-
net İslâmı" gibi
terimler gerçekten
"Doğru İslâmiyeti"
ifade etmez. Doğru
İslâmiyet "Kur'ân,
sünnet, ümmetin
icmaı ve fukahânın
akılla yaptıkları
kıyaslarla" bir
bütündür.

birdir. Hz. Âdem'den (asm) Peygamberimize (asm) kadar dinin binası kurulagelmiş ve Peygamberimiz (asm) ile "din binası" tamamlanmıştır. (Maide Suresi, 5:3.)

İslâm dini Kur'ân ve Sünnetten çıkan "Şeriat-ı Muhammediye"dir. Bu sebeple Kur'ân ve Sünneti birbirinden ayırmayı amaçlayan "Kur'ân İslâmı" veya "Sünnet İslâmı" gibi terimler gerçekten "Doğru İslâmiyeti" ifade etmez. Doğru İslâmiyet "Kur'ân, sünnet, ümmetin icmaı ve fukahânın akılla yaptıkları kıyaslarla" bir bütündür. Bu sebeple biz bu makalemize sadece "Müslümanlık" başlığını koymayı uygun bulduk. Pratikte uygulamalarını da Peygamberimizin (asm) "Ümmetimin hayırlıları benimle beraber olanlardır, sonra onlardan sonra gelenler, sonra onlardan sonra gelenlerdir" (Buhâri, Fedâilu'l-Ashâb 1; Müslim, Fedâilü's-Sahâbe 216.) hadisine uygun olarak "Selef-i Salihin" in dini hayatlarının Müslümanlığın ve İslâm'ın nefsimizde ve sosyal hayatta uygulaması olduğu sonucuna ulaştık.

Selef-i Salihin'in ortaya koyduğu ve "Mezhep" adını verdiği İslâm anlayışı dini hayatı kolaylaştırmak ve yaşanabilen bir İslâm'ı ortaya koymak içindir. "Kur'ân-ı Kerim'i" Anayasa olarak kabul edersek, "Sünnet" onun uygulaması olan yasalara benzer. Yasalar da "Yönetmenliklerle" yürürlüğe girer. Bu sebeple Selef-i Salihin'in içtihatları ve mezhepleri yönetmenlik gibi yasaların ve Anayasa'nın yürürlüğe girmesini sağlamıştır. Kur'ân-ı Kerim'in mesajı da mezheplerle yaşanabilir İslâm ve Müslümanlık olarak günümüze kadar gelmiştir.

Abstract

Islam and the Turkish term "Müslümanlık", (which might be translated into English as "Muslim Religion") though mean the same thing, Islam theoretically states belief, worshipping and morality while "Müslümanlık" expresses the application of these concepts in individual and social life. A Muslim is one who experiences one's belief and who practices worshipping and lives a moral life required by the belief, but how can a Muslim do this? A belief based on book and knowledge would need a model. Otherwise every believer would form his/her own model which would cause differences and disagreement. If there is a model, then everyone can take it as an example and thus disagreement would be avoided. Almighty Allah decrees that the moral life and worshipping of the prophet Muhammad (PBUH) who applied the commands, prohibitions and recommendations in Qur'an Al-Kareem, is a model

and that we should obey him. In this essay we try to explain that the life of the prophet Mohammad and that of “Selef-i Salihin” (the Early Pious People) is “Müslümanlık” and describe “Quranic Islam” in that framework.

Key Words

Islam, “Müslümanlık” (Muslim Religion), Selef-i Salihin (the Early Pious People), Book, Sunnah, Ahl as-sunnah (people of the tradition of Muhammad), Ahl al-Bid’a (People of Heresy)

Kaynaklar:

- Ahmed b. Hanbel, Müsned, 2014-İstanbul.
Beyhaki, Şuabu'l-İman, Tarihsiz – Beyrut.
- Delâilu'n-Nübüvve, Tarihsiz – Beyrut.
- Sünenü'l-Kübrâ, Tarihsiz – Beyrut.
Bediüzzaman, Divan-ı Harb-i Örfi, 1993 - İstanbul.
- Hutbe-i Şamiye, 1993 - İstanbul.
- Kastamonu Lahikası, 2011 - İstanbul.
- Mektubat, 2010 - İstanbul.
- Mesnevi-i Nuriye, 2011 – İstanbul.
Celalettin-i Suyutî, Camiu's-Sağır, 2000 – İstanbul.
Ebu Davud, Sünen, Tarihsiz – Beyrut.
Hakim, Müstedrek, Tarihsiz – Beyrut.
Heysemi, Mecmau'z-Zevâid, 1967 – Beyrut.
İbn-i Abdi'lberri, Camiu'l-Beyani'l-İlm,
İbn-i Mâce, Sünen, 1982 - İstanbul.
İmam-ı Gazali, İhya, 1974-İstanbul.
İmam-ı Şafî, Risale, 2007 – Ankara.
İmam-ı Şârânî, Tenbihu'l-Muğterrîn, 2009 – İstanbul.
Şâtîbî, Muvafakat, 2010 – İstanbul.
Taberânî, Mu'cemu'l-Evsat, Riyad – 1985.
Tirmizi, Sünen, 1982- İstanbul.